

др Никола БОДИРОГА
доцент Правног факултета Универзитета у Београду

ПРОДУЖЕНИ ПОСТУПАК ИЗВРШЕЊА РАДИ НАПЛАТЕ НОВЧАНОГ ПОТРАЖИВАЊА

Резиме

Продужени поступак извршења ради најлаше новчаног потраживања је уведен у право Србије Законом о извршном поступку из 2004. године. Намера законодавца је била да побољша заштитиу извршних поверилаца и сиречи да они остану ненамирени. Све друго је спорно. Не може се прихватити тумачење да се ради о продуженом поступку. Поступак треба да буде регулисан одредбама ЗИП, и да буде одговорен за све извршне повериоце, а не само за оне који траже намирење продајом покрећних ствари. Предвиђа се кривично поњење извршног дужника на начин који је у сукобности са Уставом и Закоником о кривичном поступку. Да би овај поступак профункционисао, потребно је изменити и друге законе и унапредити трансјаренности извршног поступка. Коначно, не видимо потребу за јарантиовањем права на приговор извршном дужнику против решења којим суд наређује његов упис у књиу извршних дужника.

Кључне речи: *продужено извршење, законско регулисање, одговорности извршног дужника, трансјаренности.*

I Општи појам

Продужени поступак извршења ради наплате новчаног потраживања се води у случају када извршење није довело до потпуног намирења

извршног повериоца. „Продужени поступак извршења ради наплате новчаног потраживања је потпуно нов поступак који је регулисан одредбама чланова 92 до 97 ЗИП. Из формулације одредбе члана 92 која уређује услове за покретање продуженог поступка извршења ради наплате новчаног потраживања, може се закључити да се ради о захтеву извршног повериоца у раније започетом поступку извршења у коме извршни поверилац није потпуно намирен. Из наведеног произлази да се у конкретном случају захтев за добијање изјаве о имовини извршног дужника, а на основу решења суд из члана 93 став 1 ЗИП, не може сматрати новим предлогом за извршење нити пак новим предметом, већ је очигледно да се ради о наставку – продужењу већ започетог поступка извршења. Формулацију „који у извршном поступку није потпуно намирен“ треба тумачити тако да је извршни поверилац безуспешно покушао да се намира из имовине на начин који је првобитно предложио спровођење извршења. Да би се радило о продуженом поступку извршења, потребно је да је суд неке радње у спровођењу извршењу већ предузимао, па макар и безуспешно, а не би било неопходно да је дошло и до делимичног намирења потраживања.“¹ Тада извршни поверилац добија право које до сада није постојало у нашим законима о извршном поступку. Извршни поверилац чије потраживање у извршном поступку није потпуно намирено, може да поднесе захтев суду за добијање изјаве о имовини извршног дужника, чиме стиче право и могућност да се намира на имовини извршног дужника која му до тада није била позната.

По до сада важећим прописима у случају да извршни поверилац није у потпуности или уопште био намирен, а предложено је извршење пописом, проценом и продајом покретних ствари, извршном повериоцу је било омогућено да предложи нов попис. Да би се извршни поверилац користио овим својим овлашћењем било је неопходно да има информације о месту налажења покретних ствари извршног дужника. Када извршни поверилац учини вероватним да извршни дужник зна где се налазе ствари које нису пронађене, суд ће позвати извршног дужника да у року од три дана од дана достављања позива пружи информације о месту налажења ствари. Ова обавеза се извршава по правилима за извршење обавезе коју може да изврши само дужник лично.²

1 Правни став Вишег трговинског суда од 20.9.2005.

2 Види члан 79 став 2 ЗИП. Када радњу утврђену у извршној исправи може да изврши само извршни дужник, суд му решењем о извршењу одређује рок за испуњење обавезе и истовремено изриче новчану казну за случај да не изврши обавезу. Након што рок протекне ако извршни дужник није испунио обавезу, суд ће по службеној дужности да спроведе решење о изреченој новчаној казни. Суд одређује нови рок за испуњење обавезе и изриче нову новчану казну у већем износу него што је била

Ако извршни суд оцени да су испуњени потребни услови, тј. уколико извршни поверилац није успео да у целини наплати своје потраживање, суд ће решењем дати налог извршном дужнику да у року од десет дана достави суду своју изјаву о имовини. То би у ствари значило, да извршни дужник треба да састави списак целокупне своје имовине, при чему се ту подразумевају и сва његова потраживања, као и да под претњом кривичне одговорности гарантује тачност наведених података. Уколико се извршни дужник не повинује налогу суда у остављеном року, суд ће донети решење о одређивању рочишта на које ће позвати извршног дужника да на записник суду да изјаву о имовини (члан 93 став 1 и став 2 ЗИП). Суду стоји на располагању могућност привођења извршног дужника, уколико он не приступи на заказано рочиште или не достави списак целокупне своје имовине и потраживања. Извршни дужник је дужан да предочи потпуне и тачне податке, јер ће у противном бити кривично одговоран у складу са чланом 191. КЗ Србије. Наиме, ако извршни дужник да непотпуне или нетачне податке у изјави о имовини, сматраће се да је таквим лажним приказивањем односно прикривњем довео у заблуду извршног повериоца и на тај начин онемогућио извршног повериоца да наплати своје потраживање.

Ratio legis продуженог поступка извршења јесте да се не дозволи да извршни повериоци остану ненамирени услед чињенице да им дужниково имовно стање није било познато. Овај поступак не користи само једном повериоцу, већ је његово вођење у интересу већег броја садашњих

она која му је пре изречена, за случај да ни у том року не испуни обавезу. Изрицање новчаних казни и претње новима се настављају све док укупни збир изречених новчаних казни не достигне износ прве изречене казне, који се поступак понавља док извршни дужник не изврши своју обавезу. Тако се изрицање новчаних казни може понављати све до наведеног лимита, извршни дужник их може плаћати, а да не открије податке о својим правима која могу бити предмет извршења. Првенствено је ово неприменљиво на извршне дужнике који имају вреднију а нерегистровану имовину (не само заборавити да осим релативно не(срећене) евиденције права на непокретностима, не постоје регистри покретних ствари веће вредности). Због неефикасности овог инструмента законодавац је прибегаво увођењу продуженог поступка извршења ради наплате новчаног потраживања. Поред захтева за спровођењем продуженог поступка извршења, извршном повериоцу би стајала на располагању и промена средства извршења (уместо пописа, процене и пленидбе покретних ствари извршни поверилац преиначује првобитни предлог за извршење и тражи да се сада извршење спроведе на акцијама извршног дужника). Реализација овог преиначеног предлога опет зависи од приступа извршног повериоца регистрима имовинских права извршног дужника. Како ти регистри још увек нису у потпуности код нас заживели, то се извршни поверилац опет може ослонити само на изјаву извршног дужника о сопственој имовини, и надати се да ће претње покретањем кривичног поступка довољно стимулативно деловати на извршног дужника да обавести суд и извршног повериоца о свим својим правима на којима се може спровести извршење.

и потенцијалних поверилаца. Ненамирењем извршног повериоца у разумном року се крше стандарди из члана 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: ЕКЉП), односно стандарди утврђени праксом Европског суда за људска права (у даљем тексту: ЕСЉП). Посебно имамо на уму 1. Протокол уз ЕКЉП којим се гарантује право на мирно уживање имовине, а које из угла извршног повериоца бива доведено у питање спречавањем његовог намирења уопште, односно његовог намирења у разумном року. Отуда се тражи од извршног дужника да покаже одређен степен кооперативности, а како спровођење извршног поступка не би било безуспешно. Од њега се тражи да стави на увид каталог својих имовинских права. Изјава извршног дужника о имовини се уписује у књигу извршних дужника.³

Увођење продуженог поступка извршења ради наплате новчаног потраживања јесте добар почетак на плану постизања веће транспарентности имовине извршног дужника. То је ипак само почетак. И тај почетни корак је могао боље да се изведе. Поставља се питање зашто извршни дужник даје изјаву о имовини тек ако извршни поверилац није успео да се намири. Мишљења смо да изјава дужника о имовини треба да буде правило, а не само покушај да се изађе из ситуације у којој је извршни поверилац након спроведеног извршног поступка остао кратких рукава. Право треба да делује и превентивно, а не само репресивно. Увођење изјаве о имовини као правило, би свакако допринело већој дисциплини у дужничко-поверилачким односима, а самим тим и смањењу процента неефикасно окончаних извршних поступака.

Давање изјаве о имовини извршног дужника јесте значајна новина у том смислу. На томе не сме да се стане. Постоји низ других инструмената о којима би требало размислити. Тако би Фонд ПИО морао да на захтев извршног повериоца достави податке о томе да ли је неко лице осигураник фонда и по ком основу. Министарство унутрашњих послова би имало дужност да на захтев извршног повериоца пружи потребна обавештења о томе да ли је неко лице власник моторног возила и да

3 Упис у књигу врши се у складу са чланом 95 ЗИП: „Суд је дужан да води књигу извршних дужника која садржи евиденцију извршних дужника са евиденцијом њихових изјава о имовини. Суд је дужан да у року од три дана од пријема изјаве о имовини, односно, њеног узимања на записник, изврши упис извршног дужника у књигу извршних дужника. Извршни дужник може бити избрисан из ове евиденције, уколико извршни поверилац достави изјаву суду да је његово потраживање намирено. Евиденција извршних дужника је јавна.“ Од овога ће највише профитирати потенцијални повериоци, јер након добијања обавештења од суда да је дужник уписан у књигу дужника, могу добро да размисле да ли ће ступити у комерцијалне односе са дужником, имајући у виду његову способност за правовремено извршавање евентуално преузетих обавеза (најчешће из уговора о кредиту).

ли на моторном возилу већ постоји неки терет. Агенција за привредне регистре би морала да обезбеди увид у податке о сталном рачуну преко кога послује неко привредно друштво.

Ово су само примери неких мера, односно могућих законодавних интервенција, којима би се постигао комплетнији увид у имовину извршног дужника. Садашње стање ствари не пружа довољно оптимизма у погледу ефикасности извршног поступка. Евидентно је да је законодавац показао свест о постојању проблема недовољне транспарентности извршења, али одговарајуће измене тек треба да уследе.

II Место у систематици закона

Одредбе којима се уређује продужени поступак извршења ради наплате новчаног потраживања се налазе у првој глави трећег дела ЗИП која се односи на извршење на покретним стварима. Из тога би се могао извући закључак да се продужени поступак извршења може покренути само ако је извршни поверилац остао ненамирен након покушаја извршења на покретним стварима. ЗИП говори о повериоцу који није потпуно намирен, што значи да пронађене, пописане и продате покретне ствари нису биле довољне за намирење извршног захтева, или да покретне ствари уопште нису пронађене. Подсетимо се, извршни поверилац приликом подношења предлога за извршење на покретним стварима није дужан да прецизира где се покретне ствари налазе (летеће извршење). Такав његов предлог за извршење не би могао бити одбачен као неуредан. Сасвим је замисливо да се покретне ствари извршног дужника уопште не пронађу, или се пронађу само неке од њих, чија вредност није довољна да би се намирило потраживање утврђено извршним насловом. Тада продужени поступак извршења има смисла.

Оно што нас на овом месту занима јесте да ли се поступак продуженог извршења може применити када је извршни поверилац, односно његово новчано потраживање остало ненамирено и када је извршење вођено другим предметом и средством. Проблем није реално поставити уколико је извршење одређено на заради или на другим сталним примањима где ће се пре или касније, уколико не престане основ примања, извршни поверилац намирити. Претпоставимо да је извршни поверилац предложио извршење на потраживању извршног дужника, или на акцијама, или на хартијама од вредности, па се добијени износ не покаже довољним да би се дужничко-поверилачки однос угасио. Исто се може десити ако се извршни поверилац одлучио на намирење путем продаје непокретности. Када бисмо стриктно тумачили одредбе ЗИП, у свим наведеним ситуацијама би извршни поверилац би након неуспелог

извршења другим средством и предметом, морао да се на крају определи да тражи извршење пописом, проценом и продајом покретних ствари, па тек онда, ако ни то не буде довољно да поднесе предлог у складу са чланом 92 ЗИП. Чињеница да је извршење на покретним стварима протекло неуспешно, довољан је разлог да се тражи покретање продуженог извршног поступка. Ако је извршење одређено другим средством и предметом, продужени поступак извршења није могуће водити уколико се определимо за аргументацију да је, услед места које му је законодавац одредио у структури ЗИП, ова погодност резервисана искључиво за извршне повериоце који нису успели да се намире продајом покретних ствари извршног дужника.

Имајући у виду разлоге због којих је продужени поступак извршења уведен у наше право, мишљења смо да га треба оставити отвореним за све извршне повериоце који своје новчане захтеве нису могли да намире по редовној процедури. У супротном, они се приморавају да, по неуспелом извршењу које је одређено другим средством и предметом, захтевају извршење на покретним стварима, па тек ако ни оно не доведе до резултата, да траже вођење продуженог поступка извршења. Принцип ефикасности извршног поступка, тј. императив његовог окончања у разумном року, захтева, да продужени извршни поступак буде доступан свим извршним повериоцима чије је новчано потраживање остало ненамирено у складу са одредбама ЗИП, независно од тога за које су се средство извршења определили, те би у том смислу у некој будућој измени ЗИП, одредбе о продуженом поступку извршења требало сместити у део посвећен општим одредбама ЗИП.

III Наставак старог или нови поступак?

Извршни поверилац, који се у извршном поступку није потпуно намирио може да поднесе захтев суду за добијање изјаве о имовини извршног дужника, чиме стиче право да захтева спровођење извршења на имовини извршног дужника која му до тада није била позната.⁴ Из редакције законског текста уочавамо да је било неопходно да се првобитно покренути извршни поступак оконча безуспешно по извршног повериоца, да би он код суда могао да исходује изјаву о имовини извршног дужника. То значи да су све покретне ствари продате, али да постигнута цена није довољна и да извршни дужник и даље дугује одређени износ извршном повериоцу, односно да покретне ствари које би биле предмет намирења уопште нису пронађене.

Суд потом, доноси решење којим ће наложити извршном дужнику да у року од десет дана достави суду изјаву о имовини. Уколико из-

4 Види члан 92 ЗИП.

вршни дужник не поступи по налогу суда, суд одређује рочиште ради давања изјаве о имовини. На рочиште се извршни дужник може привести, ако не поступи по налогу суда, односно не појави се на рочишту.⁵ Примерак изјаве о имовини извршног дужника се доставља извршном повериоцу.

Извршни поверилац је добијањем изјаве о имовини стекао увид у листу имовинских права извршног дужника. Ово наравно под условом да је извршни дужник пружио истините податке на увид. Тада извршни поверилац сазнаје за имовинска права извршног дужника, а која могу бити предмет извршења у смислу одредаба ЗИП, за која раније није знао. На основу тих информација он може тражити извршење другим средством и предметом, а како би се коначно реализовало његово потраживање.

Узимајући у обзир све наведене карактеристике, поставља се питање да ли је продужени извршни поступак заиста само продужетак неуспешно окончаног раније вођеног извршног поступка. Извршни дужник даје изјаву о имовини на основу посебног решења извршног суда. То решење се доноси по предлогу извршног повериоца. По неким тумачењима, реч је о адхезионом поступку у поступку извршења.⁶ Након што је донето решење којим се извршни дужник обавезује да пружи на увид суду и извршном повериоцу своју имовинску карту, извршном повериоцу преостаје да поново подноси предлог за извршење, па тек након по том предлогу донетог решења, следи спровођење извршења, новим предметом и средствима.

Овај уметнути поступак, заправо не може по својој природи да се уподоби извршном поступку. Аналогија би пре могла да се изведе са манифестацијском или ступњевитом тужбом у парничном поступку.⁷ Он је само једна значајна претпоставка за успешно намерење извршног повериоца. Њему се само обезбеђују потребне информације којима до тог тренутка није располагао. Да се не ради о продуженом поступку извршења, може се закључити и из поређења са извршењем ради отклањања поновног сметања државине. Тада суд у складу са чланом 220 ЗИП, ако је на основу извршне исправе донесене у поступку по тужби због сметања државине извршење спроведено, или је извршни дужник добровољно испунио своју обавезу, а после тога поново учинио

5 Види члан 93 став 3 ЗИП.

6 Тако: Б. Старовић, *Коментар Закона о извршном поступку*, Интермекс, Београд, 2007, стр. 352.

7 Ради се о тужбама извршног повериоца који према извршном дужнику има имовинскоправни захтев, а којима се обезбеђује увид у имовину извршног дужника и друге релевантне податке зарад ефикасног спровођења извршног поступка. Ове тужбе познаје немачко и хрватско право.

сметање државине које се у основи не разликује од претходног, на основу исте извршне исправе, доноси решење о извршењу којим се одређује враћање ствари у посед, односно решење о извршењу којим се изриче казна за неизвршење радње коју може да изврши само дужник. Јасно је да се у нашем случају након добијања изјаве о имовини води нов поступак новим средством и предметом (мада до њега не мора доћи све док извршни дужник не стекне неко од субјективних грађанских права на којем се извршење може одредити), док се у примеру поновљеног сметања државине, заправо понављају средства из раније окончаног поступка. У том смислу разлика се показује јаснијом. Док се извршење код поновљеног сметања државине спроводи јер је извршни дужник поновио сметање државине налик ономе описаном у извршној исправи, при чему се ништа у самом поступку извршења не мења, то није случај са продуженим извршним поступком. Вођење продуженог извршног поступка претпоставља да је раније започет поступак поступак извршења на покретним стварима (односно ради наплате новчаног потраживања)⁸ спроведен без резултата – потпуног намирења извршног (извршних) повериоца (поверилаца). Док ће се поступак у складу са чланом 220 ЗИП (поновно сметање државине) увек спровести када је извршено сметање државине које се не разликује од ранијег, продужени поступак извршења, односно његово вођење, зависи од тога да ли уопште постоје нека друга права извршног дужника на којима се може спровести извршење, тј. и ако постоје да ли је извршни дужник спреман да их пред судом открије.

Сматрамо да се тумачење продуженог извршног поступка као адхезионог поступка тешко може оправдати. Оно је проблематично већ на први поглед ако се има у виду сама природа адхезионог поступка. Адхезиони поступак има свој циљ који се не може поистоветити са циљем главног поступка. Он се зато и умеће у главни поступак јер му је циљ комплементаран главном поступку. Циљ продуженог поступка извршење јесте намирење извршног повериоца. Конкретан резултат продуженог поступка извршења јесте добијање изјаве о имовини извршног дужника, али у коначном исходу то је претпоставка намирења потраживања извршног повериоца.⁹ На захтев извршног дужника суд ће извршити брисање уписа након протеча рока од три године од дана

8 Видели смо да систематика ЗИП даје основа за закључак да се за продуженим поступком извршења може посегнути само ако је безуспешно окончано извршење на покретним стварима, али нас сама конструкција и циљ продуженог извршног поступка више наводи у правцу омогућавања вођења овог поступка увек када је извршење ради наплате новчаног потраживања безуспешно окончано.

9 Адхезиони кривични поступак води остварењу имовинскоправног захтева оштећеног, али то није циљ кривичног поступка у који се адхезиони поступак умеће.

уписа.¹⁰ Суд може извршити брисање уписа и пре истека овог рока, ако поверилац на чији је захтев извршен упис у књигу извршних дужника изјави суду да је његово потраживање намирено.

IV Кривична одговорност извршног дужника

Како би се осигурало успешно довршење „продуженог“ извршног поступка законодавац није остао само на привођењу извршног дужника на рочиште и давању изјаве о имовинским правима. Ако извршни дужник да непотпуне или нетачне податке у изјави о имовини, сматраће се да је таквим лажним приказивањем, односно прикривањем чињеница довео у заблуду извршног повериоца да наплати своје потраживање на имовини коју је лажно приказао, односно прикрио.¹¹ Свако заинтересовано лице које утврди да је изјава о имовини непотпуна или нетачна, може да покрене кривични поступак против извршног дужника.¹²

Обе цитиране одредбе су спорне из различитих разлога. Претпоставимо да би се у овом случају водио кривични поступак због кривичног дела преваре. ЗИП се о томе не изјашњава, али нас употребљена формулација асоцира на биће поменутог кривичног дела. Одредба члана 94 став 1 је последица наставка лоше праксе да се кривична дела уместо на једном месту нормирају у потпуно различитим законима. При томе, обележје је „дато“ у одредбама ЗИП, а сама санкција се налази у одредбама Кривичног законика. Оно што нас овде занима јесте настојање да се ова одредба помири са уставним правом на одбрану. Лице које је окривљено или коме се суди за кривично дело није дужно да даје исказе против себе или против лица блиских себи, нити да призна кривицу.¹³ Чланом 9 став 2 ЗПП се странкама, њиховим заступницима и умешачима налаже да говоре истину. Ова дужност се односи на чињенице којима се заснива захтев странке али и захтев противника. Посебно се има у виду доказ саслушањем странака. Како се одредбе ЗПП сходно примењују у поступку извршења (члан 27 ЗИП), то је и у извршном поступку дужност странака да открију информације којима располажу, када се изводи доказ саслушањем странака. То је случај и приликом давања изјаве о имовини извршног дужника.

Оно што је спорно јесте давање овлашћења сваком заинтересованом лицу, да у случају неистинитости или нетачности изјаве о имови-

10 Овим се доводи у питање сама сврха продуженог извршног поступка, јер три године могу да протекну, а да извршни поверилац није намирио своје потраживање.

11 Члан 94 став 1 ЗИП.

12 Члан 94 став 2 ЗИП.

13 Види: члан 33 став 7 Устава Србије.

ни, покрене кривични поступак против извршног дужника. Право на покретање кривичног поступка се уређује одредбама истоименог закона. Могуће је поднети захтев за спровођење истраге, подићи оптужницу или оптужни предлог. У одредбама ЗИП право на покретање кривичног поступка је признато сваком заинтересованом лицу. Не само да поменутој одредби није место у ЗИП, већ је она и у супротности са одредбама ЗКП, а које је писац ЗИП-а морао имати у виду.

У Приговор у продуженом поступку извршења

У поступку продуженог извршења, постоји приговор као правно средство на страни извршног дужника. Извршни дужник може да изјави приговор против решења о упису у књигу извршних дужника. ЗИП не наводи разлоге за приговор, али имајући у виду циљ вођења продуженог поступка извршења, требало би узети да као разлог за приговор може бити свака чињеница чије постојање вођење продуженог извршног поступка чини излишним. Приговор се изјављује у року од три дана. Приговор има суспензивно дејство, јер се његовим изјављивањем одлаже упис извршног дужника у књигу дужника. О приговору одлучује веће од тројице судија истог суда у року од три дана од дана пријема приговора (ремонстративност).

Поставља се питање да ли је законодавац требало и у овом поступку да пропише жалбу као правно средство, односно да ли има оправдања да се против решења донетог у поступку продуженог извршења изјављује приговор. Могуће је да је законодавац имао намеру да сам поступак по овом приговору поједностави, па је зато прописана његова ремонстративност и одлучивање без претходног изјашњења извршног повериоца (једностраност). Остаје нам само да претпостављамо, да су ремонстративност и бржи поступак одлучивања који не подразумева контрадикторно расправљање, нагнали законодавца да пропише да се у овом случају изјављује приговор, а не жалба против решења о упису дужника у књигу извршних дужника. Да је законодавац хтео да дозволи жалбу против решења о упису у књигу извршних дужника не би постојао члан 97 ЗИП који носи наслов „Приговор“. Наиме, жалба је дозвољена против сваког првостепеног решења осим ако је закон искључује.¹⁴ Када се у члану 97 ЗИП не би говорило о приговору против овог решења несумњиво је да би се против њега могла изјавити жалба. Очигледно је намера законодавца била да пропише поступак другачији од оног који следи у случају изјављивања жалбе против првостепеног решења.

14 Види: члан 12 став 2 ЗИП.

Оно што се намеће као још већи проблем јесте питање оправданости права на приговор извршног дужника у оваквој ситуацији. ЗИП не говори о праву извршног дужника да изјави правни лек против решења којим се извршном дужнику налаже да у року од 10 дана достави суду изјаву о имовини.¹⁵ Не говори се о ни о праву извршног дужника да изјави правни лек против решења којим се наређује његово принудно довођење на рочиште. Опет, могли бисмо излаз да потражимо у тумачењу члана 12 става 2 ЗИП. Па ипак, законодавац је нашао за сходно да дозволи изјављивање приговора против решења којим суд одређује упис извршног дужника у књигу извршног дужника. Ако се тиме хтело одступити од општег правила о дозвољености жалбе против сваког првостепеног решења, под условом да иста није искључена, то можемо да разумемо. Нас овде занима једна много важнија претпоставка допуштености правног лека – постојање правног интереса. У одсуству правног интереса сваки правни лек, а и правно средство уопште се одбацује као недопуштено. Који је правни интерес извршног дужника да спречи његов упис у књигу извршног дужника? Који би били евентуални разлози због којих би се тај приговор изјављивао? Када је већ покренут продужени извршни поступак, и када је извршни дужник већ дао изјаву о имовини, зашто би спречавао упис те изјаве у књигу о имовини. Та књига и њена доступност свим заинтересованима је у интересу не само странака извршног поступка, већ у датом тренутку потенцијално неодређеног круга лица који би са извршном дужником могли да ступе у неки грађанскоправни однос. Због тога нам се гарантовање права на приговор у овој ситуацији чини неоправданим.

Из одредаба ЗИП се не види, да ли се у случају поступка продуженог извршења против решења о извршењу изјављује жалба или приговор. Као полазна тачка за разрешење ове дилеме могло би да нам послужи одредба члана 12 став 2 ЗИП-а по којој је против решења донетог у првом степену могуће изјавити жалбу, ако то законом није другачије одређено. Имајући у виду чињеницу да се решењем о извршењу донетим у продуженом поступку извршења само допуњује извршење између истих странака ради остварења истог потраживања, то не би било могуће изјавити жалбу против решења о извршењу донетог у продуженом поступку извршења из свих разлога из којих је иначе могуће изјавити жалбу против решења о извршењу, од којих су неки наведени у члану 15 ЗИП. Тако се жалба не би могла изјавити: зато што извршна исправа на темељу које је донесено решење о извршењу није извршна исправа (члан 15 став 1 тачка 2 ЗИП), односно зато што одлука на основу које је донесено решење о извршењу није извршна (члан 15 став 1

15 Види: члан 93 став 1 ЗИП.

тачка 2 ЗИП). Из тих разлога се жалба могла изјавити против решења о извршењу донесеног у ранијем поступку.

Из следећих разлога жалба би се могла изјавити само под условом да су они настали након тренутка до кога су могли бити изнесени до првобитно донетог решења о извршењу: 1) да је одлука на основу које је донесено решење о извршењу укинута, поништена или преиначена (члан 15 став 1 тачка 4 ЗИП), 2) ако је извршни поверилац одложио испуњење обавезе за време које још није истекло (члан 15 став 1 тачка 9 ЗИП), 3) ако је протекао рок у коме се по закону може предложити извршење (члан 15 став 1 тачка 9 ЗИП), 4) ако потраживање није прешло на извршног повериоца, односно ако обавеза није прешла на извршног дужника (члан 15 став 1 тачка 11 ЗИП), 5) ако није протекао рок за намирење потраживања или ако није наступио услов који је одређен поравнањем (члан 15 став 1 тачка 6 ЗИП). Жалбу би требало допустити из разлога што ако је извршење одређено на стварима, новчаном потраживању и другим правима који су изузети од извршења, односно на којима је могућност извршења ограничена (члан 15 став 1 тачка 7 ЗИП). Коначно, из опозицијског разлога (ако је потраживање престало на основу чињенице која је наступила после извршности одлуке или пре тога, али у време кад извршни дужник то није могао да истакне у поступку из ког потиче извршна исправа, односно ако је потраживање престало на основу чињенице која је наступила после закљученог поравнања (члан 15 став 1 тачка 8)), може се изјавити и неблаговремена жалба.

VI Нацрт Закона о извршењу и обезбеђењу

Радна група Министарства правде је крајем 2009. израдила нацрт Закона о извршењу и обезбеђењу (у даљем тексту: нацрт ЗИО), у којем је продужени извршни поступак уређен на другачији начин. На првом месту не говори се више о продуженом извршном поступку, тј. не постоји глава у нацрту ЗИО која носи тај наслов. Цео поступак је смештен у другом делу који носи назив „Заједничке одредбе о извршењу“. Трећа глава има наслов „Поступак за добијање изјаве о имовини извршног дужника“. У односу на још увек важећи ЗИП одмах се уочавају важна разлика. Сам поступак је смештен у заједничке одредбе нацрта ЗИО, док се у ЗИП налази у глави која уређује извршење на покретним стварима ради наплате новчаних потраживања. То значи да се овим поступком могу користити извршни повериоци без обзира на то о ком се средству извршења (под условом да је у питању наплата новчаног потраживања) ради. Ми се у овом раду залажемо за тумачење по којем је то могуће и по важећем ЗИП, али нам систематика ЗИП није давала за право.

Поступак за добијање изјаве о имовини извршног дужника се покреће пред судом надлежним за одређивање извршења, а на захтев извршног повериоца који је покренуо поступак извршења.¹⁶ Захтев се може поднети и уз предлог за извршење (у којем случају суд може да раздвоји поступак) и у току извршног поступка све док поступак не буде окончан.¹⁷ Сам суд може прибавити изјаву о имовини од извршног дужника када је то потребно ради извршења решења о новчаној казни. Када се у улози дужника појављује Република Србија, АП или јединица локалне самоуправе, изјава о имовини се не може захтевати.¹⁸ Суд може да одбаци захтев извршног повериоца за добијање изјаве о имовини ако постоје процесне сметње због којих се по захтеву не може поступати. Неке од њих су наведене у члану 60. нацрта ЗИО: 1) ако извршни поверилац није покренуо поступак извршења (у том случају би недостајао правни интерес); 2) ако сам предлог за извршење не садржи потребне податке; 3) ако уз предлог за извршење није поднета извршна исправа, ако извршна исправа није снабдевена потврдом извршности или ако нису испуњени услови за одређивање извршења на основу стране извршне исправе;¹⁹ 4) ако уз предлог за извршење на основу веродостојне исправе није поднета веродостојна исправа или нису испуњени услови за одређивање извршења на основу веродостојне исправе.

Суд решењем налаже извршном дужнику приступи и суд ради давања изјаве о имовини на записник пред судијом или да у року који не може бити дужи од 5 дана достави суду изјаву о имовини у потребном броју примерака. Уз решење извршном дужнику се доставља примерак захтева за добијање изјаве о имовини те упозорење да му у случају непоступања по решењу може бити изречена новчана казна па чак и затвор. Жалба против овог решења је искључена. У сврху давања изјаве о имовини суд може да нареди и принудно довођење извршног дужника. Одбијање давања изјаве о имовини повлачи новчано кажњавање у складу са чланом 56 нацрта ЗИО. Суд може извршном дужнику да одреди и затвор који траје све док извршни дужник не да изјаву, али најдуже до 30 дана.²⁰ Ако се као извршни дужник појављује правно лице наведене

16 Види: члан 59 став 1 нацрта ЗИО.

17 По важећем закону овај поступак се покреће тек пошто је извршење на покретним стварима ради наплате новчаног потраживања окончано безуспешно по извршног повериоца. Нема говора да се овај поступак може покренути заједно са подношењем предлога за извршење.

18 Види: члан 59 став 5 нацрта ЗИО.

19 Овде је законодавац направио конфузију разлога за одбацивање и одбијање предлога.

20 Види: члан 61 став 5 нацрта ЗИО. Наведено решење је у директној супротности са чланом 267 став 1 ЗПП који забрањује примену принудних мера према странци која се није одазвала позиву суда ради саслушања, нити странка принуђи-

радње се предузимају према лицу које је законом или актима на основу закона одређено да га заступа. Мере се одређују према законском заступнику и када извршни дужник нема пословну способност. Извршни поверилац може, у року од пет дана од пријема изјаве о имовини односно записника са изјавом, захтевати допуну изјаве, односно нову изјаву ако изјава не садржи довољно података из којих се имовина наведена у њој може идентификовати или ако јавном односно по закону овереном исправом докаже да је дужник у изјави саопштио непотпуне односно нетачне податке и уз то учини вероватним да се из имовине извршног дужника која је до тада позната не може у потпуности намирити његово потраживање.²¹ Ако извршни поверилац није захтевао да се да нова или допуњена изјава о имовини, а извршење спроводи суд, дужан је да најкасније у року од 5 дана од добијања изјаве о имовини да предложи средства и предмете извршења, иначе ће извршење бити обустављено. Садржина изјаве о имовини је уређена чланом 64. нацрта ЗИО из чије редакције се види да законодавац не прави разлику између појма ствари и појма права.²² „Сматра се да је извршни дужник дао нетачне односно непотпуне податке о имовини: 1) ако извршни поверилац јавном или по закону овереном исправом докаже да је у време састављања изјаве о имовини извршни дужник поседовао имовину или да је пре састављања изјаве предузимао правне радње на терет своје имовине које у изјави није навео (члан 63 став 2), а из имовине извршног дужника која је до тада позната односно која је наведена у изјави, не може се у потпуности намирити његово потраживање; 2) ако треће лице у складу са овим законом докаже да њему припада имовина коју је извршни дужник у изјави навео као своју.“²³ Ако постоје основи сумње да је извршни дуж-

ти на давање исказа. Ако је законодавац хтео да поступак давања изјаве о имовини уреди по угледу на кривични поступак, онда је морао имати на уму посебна права окривљеног из члана 33 став 7 Устава Србије којим се гарантује право окривљеног да не исказује против себе или њему блиских лица. Наведено решење представља корак у назад и враћање на стање које је у извршном процесном законодавству постојало по ЗИП из 2000, а који је супротно европским стандардима допуштао затварање дужника због неиспуњавање обавеза из грађанског права.

21 Види: члан 63 став 2 нацрта ЗИО.

22 У грађанскоправном смислу ствар је део материјалне природе који се налази у људској власти и на којем постоји право својине или неко друго стварно право. Стварно право у субјективном смислу је субјективно право које се одликује, с једне стране, тиме што је апсолутно и као такво делује према свима, а, с друге стране што за свој непосредни објект има ствар. У том смислу види О. Станковић, М. Орлић, *Стварно право*, Београд, 1996, стр. 1–6. Насупрот томе, законодавац у члану 64 нацрта ЗИО наводи и ствари и права као садржину изјаве о имовини.

23 Ово представља одступање од начела слободне оцене доказа, а прилагођено је циљевима извршног поступка, односно могућностима које суд у извршном поступку има, приликом утврђивања чињеница. Покретање кривичног поступка против извршног дужника у случају давања неистинитих података је, за разлику

ник, поступајући као у ставу 1 овог члана довео или покушао да доведе извршног повериоца у заблуду ради избегавања сопствене обавезе, суд ће фотокопију списка доставити надлежном јавном тужиоцу.

Суд води књигу извршних дужника која садржи евиденцију са подацима о извршном дужнику, о основу уписа, о датуму уписа, о решењу којим је наложен упис и евиденционом броју под којим се чува исправа у збирци исправа. У књигу извршних дужника уписује се извршни дужник: 1) који је предао изјаву о имовини са пописом имовине; 2) који је предао изјаву да не поседује имовину (члан 64 ст. 3); 3) који није поступио по налогу суда за предају писмене изјаве о имовини (члан 61 ст. 3); 4) који је одбио да да изјаву о имовини у присуству судије (члан 61 ст. 4); 5) који је саопштио нетачне или непотпуне податке о својој имовини (члан 66).²⁴ У збирци исправа се чувају оригинални примерци изјаве извршних дужника о имовини, тј. преписи записника који садрже изјаве о имовини и решења којим је одређен упис и књигу извршних дужника. Збирци исправа прилаже се примерак правноснажног решења о упису у књигу и извршних дужника, а када је основ за упис давање изјаве о имовини, прилаже се и оригинал изјаве односно препис записника са изјавом.²⁵ Уписом у књигу извршних дужника извршни поверилац на основу чијег захтева је извршни дужник дао изјаву о имовини, не стиче право првенства у наплати свог потраживања из имовине наведене у изјави.²⁶

Суд доноси посебно решење о упису у књигу извршних дужника, и о у року од три дана од дана пријема изјаве о имовини, односно од дана када је безуспешно протекао рок за њену предају, тј. од дана када је извршни дужник одбио да преда изјаву о имовини у присуству судије.²⁷ У решењу се наводи основ уписа у књигу извршних дужника као и рок и услови под којима се може тражити брисање уписа. Ако након извршеног уписа у истом предмету наступи основ за нови упис заснован на другим чињеницама, суд ће донети решење о новом упису и истовремено одредити да се ранији упис брише. У случају да изјава о имовини извршног дужника накнадно буде само допуњена (члан 63 став 3), неће се брисати ранији упис већ ће се решењем одредити да се допунска изјава о имовини приложи збирци исправа уз исправе о ранијем упису.²⁸

од још увек важећег решења сада уређено у складу са Уставом и Закоником о кривичном поступку.

24 Види: члан 67 став 4 нацрта ЗИО.

25 Види: члан 67 став 5 нацрта ЗИО.

26 Види: члан 67 став 6 нацрта ЗИО.

27 Види: члан 68 став 2 нацрта ЗИО.

28 Види: члан 68 став 4 нацрта ЗИО.

За разлику од важећег ЗИП приговор против решења о упису у књгу извршних дужника је детаљније уређен, па се као разлози за приговор наводе неиспуњеност услова за поступање по захтеву за добијање изјаве о имовини, односно постојање другог основа за упис у књигу извршних дужника.²⁹ Као и по важећем закону приговор има суспензивно дејство, а решење по приговору је правноснажно.³⁰

Извршни дужник може да захтева брисање из књиге извршних дужника: 1) у случају правноснажне обуставе извршења, осим ако је до обуставе дошло због непостојања имовине која може бити предмет извршења; 2) у случају када је упис извршен због пропуштања рока за давање изјаве о имовини, због одбијања извршног дужника да да изјаву, због саопштавања нетачних или непотпуних података или када је упис извршен на основу изјаве да извршни дужник не поседује никакву имовину: када током поступка престану разлози због којих је тај упис извршен односно ако је протекло пет година након окончања извршног поступка, а у књизи извршних дужника није било накнадних уписа за истог извршног дужника или су накнадни уписи брисани;³¹ 3) у случају када је упис извршен на основу изјаве у којој је наведена имовина: ако је протекло три године након окончања извршног поступка, а у књизи извршних дужника није било накнадних уписа за истог извршног дужника или су накнадни уписи брисани. Ако је у случајевима под 2) и 3) било накнадних уписа, брисање се може тражити само када се стекну услови за брисање свих накнадних уписа.³² Брисање је могуће на основу изјаве извршног повериоца (на основ чијег захтева је извршен упис) да је потраживање намирено и да је он сагласан са брисањем. Суд ако посумња у веродостојност изјаве може захтевати да она буде оверена. Суд по службеној дужности наређује брисање уписа по службеној дужности ако у истом предмету наступи основ за нови упис заснован на другим чињеницама, изузев ако је изјава о имовини извршног дужника накнадно само допуњена.

29 Опет не видимо посебан разлог за прописивање приговора као правног средства јер постоји опште правило садржано у члану 42 Нацрта ЗИО по којем се против сваког првостепеног решења донетог у извршном поступку може изјавити жалба, ако је закон не искључује.

30 Види: члан 69 став 4 и став 5 нацрта ЗИО. Обзиром на природу и начела извршног поступка може се довести у питање и суспензивно дејство приговора.

31 Нови извршни поверилац који би покренуо извршни поступак против истог извршног дужника након протеча рока од пет година би онда морао да поново захтева покретање поступка за давање изјаве о имовини. Говори се о окончању извршног поступка. То окончање може да буде и неуспешно из угла извршног повериоца. Не сматрамо да би и тада требало дозволити брисање уписа у књизи извршних дужника.

32 Види: члан 70 став 1 и став 2 нацрта ЗИО.

Свако заинтересовано лице има право увида у књигу извршних дужника као и на то да му се достави обавештење о упису одређеног лица у књигу извршних дужника, о времену и основу уписа. Свако лице које учини вероватним постојање оправданог интереса може захтевати од суда да му се одобри прегледање, фотокопирање и преписивање података из збирке исправа.³³ Ради јединствене евиденције правних субјеката уписаних у књигу извршних дужника, може се основати јединствен регистар за територију целе Републике.³⁴

Nikola BODIROGA, PhD

Assistant Professor, University of Belgrade Faculty of Law

EXTENDED ENFORCEMENT PROCEDURE FOR COLLECTION OF MONEY CLAIMS

Summary

Serbian 2004 Enforcement Procedure Act has introduced extended enforcement procedure for collection of money claims. The intention was to strengthen the position of enforcement creditor and help him collect his claim. The idea itself is out of question. In all other aspects this institute can be criticized. It is not extension of the old, but more likely new procedure. It should be regulated by general provisions and be available for all creditors, but not only for those who have filed motion for enforcement against chattels. Criminal Responsibility of enforcement debtor has seriously violated the principles of Constitution as well as the principles of Criminal Procedure Code. Furthermore, transparency should be improved through other laws. Finally we don't see the need for legal remedies against the court order on registering enforcement debtor and his assets.

Key words: *extended enforcement, statutory regulation, enforcement debtor's responsibility, transparency.*

33 Види: члан 72 нацрта ЗИО.

34 Види: члан 73 нацрта ЗИО.